

Изази Недјељом.

Цијена:
За ЦРНУ ГОРУ и АУ-
СТРО-УГАРСКУ (с БОС-
НОМ и ХЕРЦЕГОВИНОМ)
на годину 6 ф., на чети
3 ф., на четврт године 1 ф.
и 50 новчића.

За све остале земље у
ЈЕВРОПИ и АМЕРИЦИ: на
годину 20 франака, на по
године 10 франака, на чет-
врт године 5 франака.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Претплата плаћа се у
плаћеним писмима непо-
средно администрацији „Гл.
Црногорца“ на Цетиње, а
може се и картом унут-
ршњом на пошту у Котор.
Допише пишу се уредниш-
тву. Рукописи се не враћају.

За огласе плаћа се од
реда 5 новч. За огласе веће
и на дуже вријеме мање.

Позив на претплату

НА

„ГЛАС ЦРНОГОРЦА“.

Многим нашијем претплатницима
истиче тромјесечна претплата крајем
овога мјесеца.

С тога позивамо учтиво њих и све
пријатеље нашега листа, који су ради
и у идучој четврти овај лист држа-
ти, да нам за времена пошљу прет-
плату, да им не би, због касно стигле
претплате, који лист од нове четврти
изостао.

Цијена је „Гласу Црногорца“:

За ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-
УГАРСКУ (и за БОСНУ и ХЕР-
ЦЕГОВИНУ):

На годину 6 фор. а. вр.

На по године . . . 3 " "

Патри мјесеца . . . 1 " 50 н.

За све друге земље у Јевропи

Америци:

На годину 20 франака.

На по године . . . 10 " "

На три мјесеца . . . 5 " "

Претплатници из Аустро-Угарске
(и Босне и Херцеговине) нека шаљу
своју претплату поштанском у-
путницом на г. Петра Рамада-
новића у Котор. Нарочито се у-
мољавају претплатници из Босне и
Херцеговине, да нам не шаљу новце
непосредно овамо у запечаћеном пи-
сму, за које ми морамо овдје плаћати
свагда по 40 до 50 новчића, него
лека упућују претплату на г. Петра
Рамадновића у Котор, и то поштан-
ском упутницом, која је и за
Босну и Херцеговину уведена.

Претплату из Србије на наш
лист прима само књижаара Велимира
Валожића у Београду. С тога нека
се тамошњи наши претплатници изво-
де за времена с претплатом обратити
на ту књижару.

Претплатници с других стра-
на нека шаљу своју претплату у
плаћеном писму на: „Управу „Гласа
Црногорца“ на Цетиње“.

Цетиње, 12. Марта 1883.

У П Р А В А

ГЛАСА ЦРНОГОРЦА.

ЦЕТИЊЕ, 19. Марта.

Ако хоћемо да просвјета наша
буде народна у правом смислу те ри-
јечи, ако хоћемо да нам она видјелом
својим озари и расвијетли оне круго-
ве које је мрак незнања највећма при-
тиснуо, ако хоћемо да она буде оди-
ста моћан фактор који ће подизати
свеколику снагу нашега народа и др-
жаве, онда морамо тражити и очеки-
вати од наше владе, да у својој про-
свјетној политици највећу пажњу о-
браћа на основну наставу младога на-
рода који се спрема за будућност.

То захтјева данашњи степен раз-
витка наше државе и цјелокупни са-
став њен.

Велика већина наше школеке мла-
дежи, с малим изузетком који скоро
нишчежава, црпе сву своју просвјетну
спрему на основнијема школама. Ода-
кле се велика већина браћа на своје
пословима домаћини. Спрам ових ма-
лен је број оних, који су или мило-
шћу владаоцем или имућством сво-
јих родитеља у стању, да науке на-
ставе и до краја продуже.

Није ли према томе близу памети,
да се просвјетна политика наша у
највишој мјери брине о оној великој
већини, која се из школскога банка
браћа у народ? Може ли нам све-

једно бити, с каквом ће спремом та
велика већина поћи у народ и у ка-
квом ће се смјеру и каквој сили по-
казати преко њих уплив школе на
народ?

И у просвјетној политици не мо-
же се водити политика идеална по-
литика која се с апсолутним постула-
тима, ако су памирени, задовољава,
него политика реална, која своје ус-
пјехе мјери и цијени по резултатима
добивенијем примјеном на практички
живот.

Идеална политика просвјете може
тражити да у земљи што више основ-
нијех школа буде и може бити задо-
вољна тијем ако се постигне да што
виши број народа умје читати, писа-
ти и рачунати.

Практична политика просвјете не
задовољава се само тијем резултатом.
Она хоће да школа вриједи што и за
живот, а не за себе саму; она тражи
из школе *користи* за свагдашњи жи-
вот народа, користи које ће намири-
вати извјесне потребе народа на из-
вјесном степену његова развитака. Она не
пита само колико школа има у народу
и колико писмених људи, него какве
су те школе и шта су из њих изни-
јели у народ ти писмени људи? Она
не пита, одговарају ли те школе у
свом устројству само захтјевима чисто
теоријским и ничему више, него јесу
ли тако устројене да могу бити од
користи једној земљи онаквој каква је,
дакле јесу ли подесне за извјесни са-
став и степен развитака једне државе?

Кад се на око узме данашњи
састав и степен развитака наше држа-
ве, онда с гледишта практичне про-
свјетне политике морамо тражити, да
нам народна школа са својом основ-
ном наставом поглавито припомогне
оној грани народне радње, од које
народ наш данас скоро нескључиво жи-
ви, а то је пољска привреда са сто-
чарством. Ово ваља да буде реална
тековина, коју ће ђаци наши изнијети
из основнијех школа и пренијети у
народ, да ту оплоди трудове народа
око његовога материјалног унапређе-
ња, без којег се не да замислити ни
напредак у осталом. Други предмети
наставе, који се предају у основним
школама, нека послуже само као спо-
моћна средства, која ће послужити
будућем грађанину црногорском, да се
што боље упуту у свему, што ће му
с времена на вријеме требати у прак-
тичном животу.

Питање је сада: е да ли су на-
ше основне школе удешене тако да
одговарају тијем задатцима?

Наше основне школе броје већ
више година свога останка, и поред
свијех покушаја за преустројством,
који су чинени више пута, оне су о-
стале, ако смијемо рећи, на истом
степену развитака, како што се тиче
броја тако и што се тиче каквоће.
Гријешно би свако који би ради тога
бацао кривицу ма на кога у Црној
Гори, јер донета у доброј вољи и у
зрелом увиђању да су нам основне
школе од пријекве потребе, није било
нигда оскудице. На жалост, прекарно
стање наших спољашњих одношаја
нигда није допустило да се беспре-
кидна пажња поклања једној тако
важној грани, управо темељу народне
просвјете и да се с прибраним и сте-
ченим искуством од више година по-
строји зграда основне наставе која ће
одговарати како теоријским захтјевима
тако и парочитим потребама наше
земље.

И данас још наше основне шко-

ле почивају на једном систему, који
се више него што би требало обзира
на захтјеве теоријске, а онет мање
него што би требало водити рачуна о
реалним потребама земље и народа.

И данас још наша основна на-
става више је удешена да послужи за
стенице даљем школском образовању,
што што подмирује захтјеве и потре-
бе практичнога живота, с којима се
суеријета велика већина наше младе-
жи, када из основне школе изађе.

Да се запитамо: шта треба тој
великој већини наше младежи, када
напусти школски банак и кад се стал-
но и за навјек врене к своме домаћем
огњишту? Шта јој треба да изнесе
из школе у практични живот, ако ће
да буде од користи за тај живот?

Велику већину наше младежи, кад
изађе из школе, не чекају ни комотне
канцеларије чиновника ни рахатан жи-
вот грађана имућника који могу од
ренте својих главница да живе. Њих
чека плуг и мотика као и осталу бра-
ћу њихову који нијесу видјели школе.

Хоће ли моћи што привредити
браћи својој у мучном раду око зе-
мље они који су неколико година про-
вели у школи?

Могли би донета, да су за то
вријеме учили, како се пољска при-
вреду и сточарство унапређују, да су
се у основним школама упознали не
толико с теоријом колико с практич-
ним резултатима, до којих је данас
допјела наука о пољској привреди и
сточарству и који би лијено могли
послужити нашијем земљорадницима
кад би се из школе пренијели у жи-
вот, кад би им дјена њихова на дје-
лу показала и посвједочила на тај на-
чин да школа није дангуба и беспо-
слица као што неки збоља држе, него
да је то неопходно нужна припрема
за практичан живот.

Но како ће тај резултат да се
постигне с овом спремом коју данас
наша дјеца из основнијех школа из-
носе?

Наша дјеца науче у школи чита-
ти, писати и нешто рачунати, и то
је све што ће им вриједити за будући
живот. То може бити и много и мало,
према околностима у којима се да-
нашњи ученик пађе. Наше околности
такве су, да од те школеке добити
не може велике користи бити, јер су
у нас слабе прилике за читање и пи-
сање, а још слабије за рачунање.

Но наша дјеца не уче у основ-
ним школама само читати и писати и
рачунати, него уче и многе друге
предмете, међу осталијема и зоологи-
ју и ботанику и минералогију и т. д.

Загледа ли мало човек у те књи-
ге, из којих се дјеца наша уче тим
разним „логијама“, донета се мора за-
дивити колико је ту патрпано несланога
„ученог“ материјала и каквим се пред-
метима скоро без икакве користи на му-
ке меће неразвијени мозак наше вна-
че даровите и свособне дјече. Чисто
нам се чини, да се у том погледу
полазило са тога гледишта, да је мо-
зак дјетњи подобан, да чини критич-
ну анализу и самијех апстрактних пој-
мова са оном истом логичном чисто-
том и тачношћу, с којом је то у
стању да чини мозак добро разви-
јен и спреман у са свијем зрелијех
људи.

А то је са свијем погрешно. То
доводи основну школуку наставу до
правијех карикатурнијех резултата,
без обзира на то, што се тијем про-
машају практичне цијељи, које прак-
тични живот од школе тражи.

О том ћемо други пут још коју
прозборити.

Лондонска конференција.

Осим самога дунавског уговора, који
смо саопштили у прошлом броју овога
листа, важни су и протоколи лондонске
конференције и за то смо наумили да их
на овом мјесту донесемо. Тијех протокола
има осам, и ми ћемо из њих саопштити
што је најглавније.

Из првог протокола видимо ово: Мин-
стер отвара конференцију и предлаже, не-
ка се лорд Гранвил изабере за предсеј-
ника. Овај предлаже, нека се Крау изабере
за секретара. Пошто је Мусурус-наша
без упутства, то се конференција одгађа;
но ипак би у исто доба закључено, да се
радље започну, ако би Мусурус-наша још
доцније био без упутства.

У другом протоколу предлаже Гран-
вил да се вијећања држе строго у тајно-
сти. Послије неколико приговора Морењај-
мових против пошљедњег протокола, који
се протежу на ред предмета расправе,
предлаже Гранвил конференцији једно пи-
смо Гике, о којем се је развила сљедећа
дебата:

Лорд Гранвил изјављује надање, да
ће Румунска бити пуштена на конферен-
цију као равноправна с осталим силама.
То би било тим пожељније, што је она
већ заступана у јевропском дунавском по-
вјеренству и што ће имати својега заступ-
ника и у мјешовитом повјеренству, које се
предлаже.

Гроф Минстер мисли, да се мора опри-
јети томе, да буде Румунија заступана у
конференцији као равноправна с осталим
силама. Њемачки пуномоћник признаје ра-
до велики интерес, што га имаде Румуни-
ја код рјешавања овога питања конферен-
ције; ипак мисли, да би ваљало конферен-
цији сачувати њезин јевропски значај, не-
допустив, да буде Румунија пуштена на
конференцију као равноправна. Кад би се,
придржавајући начело једногласности, Ру-
мунији дао глас, створио би се положај,
који нишито не би био пожељан, такав
наиме, који би Румунији остављао на вољу,
да гласом својим б стави рад конференције.
Румунија могла би се дакле пуштити на кон-
ференцију само као званица, а не као члан
конференције.

Пуномоћник Аустро-Угарске изјављу-
је, да би радо пристао уз жељу предсеј-
никовоу, да се Румунија на темељу пези-
нога посебнога, берлинског уговором ство-
ренога положаја, пушти на конференцију,
да расправља о она три питања, која су
предмет расправе конференције; али он
не може другачије, него да уважи противно
мњење, што га је изразио гроф Минстер,
и био би приправан одрећи се својега
мњења, да пристане уз мњење њемачкога
пуномоћника. Француски пуномоћник при-
стаје уз глас Гранвилов и били би при-
правни допустити, да Румунија расправља
о гравиту конференције, али признавају,
да су приговори грофа Минстера озбиљно
наравн, те ће се придружити мњењу не-
мине. Гроф Цигра изјављује, да се Италија
у том питању налази у оном истом поло-
жају као друге силе, које су прихватило
приједлоге Инглешке онај час, кад су се
указивале склоњене да прихвате исправак,
што га је предложила Њемачка. Талијан-
ски пуномоћник пристаје уз мњење већине.
Барон Морењајм пристаје до душе уз на-
зор већине, али мисли, да би обалне др-
жаве ваљало пуштити на конференцију и
створити им положај према њиховој ком-
петенцији; обзиром на изражене напоре
међутим мисли, да се коначно мора при-
дружити већини. Турски пуномоћник гово-
ри исто тако, али мисли, да се Румунија
може позвати, да учествује на конферен-
цији; само се неби смјело допустити, да
потписе протоколе. Лорд Гранвил позива
њемачкога пуномоћника, да формулира свој
приједлог у форми исправка, и жели, да се
исти исправак прихвати за Србију и Ру-
мунију.

У трећем протоколу чита Гранвил
писмо Гике, у којем саопштава, да не ће
учествовати код расправе, на што Цигра
предлаже, нека конференција краљу Ка-
ролу изрази своје сажалење што румун-
ска влада својим заступницима није доз-
волила, да присуствују у конференцији, и
нека краљу приопшти разлоге искључења,
јер се конференција има сматрати као про-
дужење берлинског конгреса.

Затим сlijеди расправа о галачком штату и положају конференције напреду онеме дијелу Дунава међу Галацом и Берданом. После кратке расправе онеме дијелу Дунава међу Галацом и Берданом. После кратке расправе онеме дијелу Дунава међу Галацом и Берданом.

Потписани пуномоћници Немачке, Аустро-Угарске, Француске, Велике Британије, Италије, Русије и Турске, који су се 13. Фебруара састали у Лондону у конференцију, на коју циљ су били потпуно овлашћени, констатирају потпуно споразум, који међу њима постоји, и прихватају коначно штатут о полицији и надзору пловила која ће се примјењивати на пругу Дунава међу Берданом и Галацом, и то прихватају га, како га је, извађајући чланак 55 берлинског уговора од 13. Јула 1878, израдио јевропско дунавско повјеренство уз судјеловање делегата обалних држава и како је приложен протоколу дунава од повјеренства бр. 24 од 2. Априла 1882. Потписани изјављују жељу, да се државе, које не учествују код вијећања конференције, прикључе овом једногласном закључку и да такође прихвате споменути закључак.

Гранвил прочита по том писмо бугарског заступника о заступању кнежевине на конференцији, на што се развила сlijедећа дебата: Пошто је аустро-угарски пуномоћник изразио мишљење, да нема разлога, да се промијени одлука конференције у погледу Бугарске, изјављује Гранвил, да је истога мишљења; но ипак, саопштавајући ту одлуку бугарским заступницима, нека се изрази сажаљење, што се није дошло до другог ријешења; уједно нека се разложи, да ће се старати, да бугарски заступници буду посредовањем турског посланика обавијештени о току расправе. Гроф Нигра пристаје уз предлог председника конференције, да се бугарским делегатима саопштавају протоколи, ипак предлаже, да се у писму, што ће га председник управити на румунску владу, дода, да ће се протоколи доставити такође румунској влади, ако то жели. Немачки пуномоћник прикључује се мишљењу грофа Нигре. Аустро-угарски заступник такође мисли, да је потребно да се бугарским заступницима пружи сва могућа средства за информацију. Барон Моренхајм каже, да по његовом мишљењу имају озбиљну вриједност разлози, што их наводи Бугарска за то, да буде пуштена на конференцију, тако да постоје прихватљиви увјети за приступ на конференцију; он признаје, да положај, који је створен за обје обале краљевине, више недопушта, да се Бугарској даде онако привилегиран положај, како то захтијева бугарски делегат, али свакако је сигурно, да се „асимилација“ нове трибуларне кнежевине — коју је учинио турски заступник — с оним кнежевинама, које су капије стекле своју потпуно независност, не може подржавати с правнога становишта, јер је берлински уговор Бугарској досудно преиштова, која кнежевине дају тако знаменит међународни положај, да може ита више склапати уговоре независно од Турске. Употреба, коју је Бугарска од сада могла од тога учинити, не ограничује ону, коју би још могла учинити. Мусур-паша каже, да мора са сажаљењем признати, да је први пут, што чује гдје се тврди, да Бугарска има право склапати уговоре независно од Турске.

Таково право тој кнежевини није подијелило нити берлински уговор, ни суверена власт. Вазална земља, која је један дио отоманског царства, не може без посебног и изричног овлашћења са стране високе порте служити се међународним правом, које припада само независним државама.

У четвртог протоколу даје српски заступник изјаву, о којој се распела подужа расправа, с резултатом, да Србија не може приступити јевропском повјеренству. Сви заступници изјављују се о том до душе врло учтиво, али у ствари остају тврди.

Затим почиње расправа о продужењу пуномоћи јевропског дунавског повјеренства. Председник конференције, Гранвил, изјављује мишљење, да би му мило било, кад би се прихватило начело перманентног продужења. Он моли пуномоћнике, да разложе своје назоре у том погледу. Пуномоћник аустро-угарски мисли, да би продужење од осам или десет година било оно, за које би се могла његова влада одлучити. Чим даље би се међутим протегнуо рок продужења, тим више била би његова влада с тим споразумна. Немачки пуномоћник изјавио се је у истом смислу. Француски заступници дијеле мишљење председника конференције и изјављују, да би по њиховом мишљењу било најбоље оно ријешење, које би јевропском дунавском повјеренству подијелило перманентни значај. Они истичу, да радње јевропског повјеренства, за разлику од установа од 1856, које радњама на доњем Дунаву приписују само привремена значаја, у истину имају перманентни значај. Услијед плодног потхвата јевропског дунавског повјеренства уздржан је сулински рукав у стању пловилоном. Француски заступници мисле по том, да је јевропско повјеренство учинило одвише драгоцјене услуге, а да се не постави на чврст и дефинитивни темељ. Талијански заступник мисли, да је Италија гласати за оно ријешење, које јевропском дунавском повјеренству подијелило најдуже трајање и најраширенију акцију. Та акција била је до сада врло корисна и била би исто тако у будућности. Услијед настојања дунавског повјеренства и његових непрекидних напора и радња, што их је подузело, могли су бродови свих земаља без запрјеке пловити по Дунаву. Конференција имала би прихватити ову згоду, да повјеренству изрази своју захвалност.

Барон Моренхајм чита затим најважнији дио својих изјављивања. Он изјављује назоре своје владе у погледу продужења јевропског повјеренства овако: Од кад се заступници сјела од времена до времена састају, да вијећају о сходности обнове пуномоћства јевропског дунавског повјеренства, састају се први пут на темељу установе берлинског уговора, која доказује велику мјеру разбиритости и предвиђања, установив, да се имаде заједнички вијећати о том, ако би околности налагале потребу промјена. Алтернатива, која се до сада показује, одговара по нашем мишљењу новом положају. Догађаји од велике важности, чињенице од хисторичког знаменовања потпуно промијениле пријашње одношаје на доњем Дунаву, које су имали пред очима међународни уговори. Околности, на које се је прије узимао обзир, нијесу имале ништа заједнич-

кога с онима, које се данас морају уважити. Намеће се дакле питање, какове се промјене имаду учинити на чланку берлинског уговора, с којим се данас бавимо? О тој точки имаде сваки заступник изразити евентуалне захтјеве своје владе.

Што се мене тиче, мени је задатак, да разложим захтјеве своје владе, точно означајући оне промјене, о којима држи, да је право и нужно, да се уведу у пољностима јевропског повјеренства. Што се тиче њиховог онсега и мјере, која је влада потпуно приправна, да их повјеренству опет досуди за свако раздобје, за које ће се продужити. Нек ми је дозвољено констатиовати, да је јевропско повјеренство својим досадашњим радом стекло право на онште признање ради своје ревности, вјештине и помирљивости. У будуће ће само од њега зависити, да развија плодносту акцију, ако не подигне захтјева, да се она протегне преко оне границе, у којима је до сада било позвано, да врши практично дјеловање, које је признато као потребно, те се ми одлучно надамо, да ће још дуго вршити то, на његов досадашњи круг ограничења дјеловања. Сигурно не треба увјеравати, да остајемо код начела слободног ријечног бродарења. То велико начело цивилизације не ће бити стаљено у питање нити данас ни никада, нити овдје ни другдје. Русија га признаје и брани тако добро као ико, али управо за то, јер га Русија тако високо цијени и чува против сваког побијања, не би појмила, да се оно идентифицира с некојом институцијом, још мање, са сумњивом институцијом, којој се је од почетка до данас давао само пролазан значај. Начело слободног ријечног бродарења унесено је у необориве уговоре, у међународно право образованог свијета — четрдесет година прије него је створена ова са свим локална институција — и течајем цијелога тога времена протегнуло се је оно на све ријеке у обје земаљске полукуле, а да се ондје није познала дотична уредба. То начело ће, хвала Богу, дотле живјети, док ријеке и идеје непромијене својега тока; оно не стоји овдје у питању и Русија га не ће ставити у питање. У том погледу треба само сјетити на свечане ријечи, које је руски кнез-канцелар изустео на берлинском конгресу. Ја не мислим, да им припада нова или већа вриједност, ако долазе из мојих уста, али ми је довољно знати, да тиме не може бити умањена њихова вриједност. То је узвишено гледиште, на које се поставља моја влада и ради којега позива друге силе, да га заузму, испитавши потпуно неупријетљиво, коју она претпоставља, сlijедеће приједлоге, које имадем част у писано име предложити:

Јевропско дунавско повјеренство, позвано, да се изјави о оним рукавима ријеке, који би били најприкладнији за потребе слободног међународног бродарења, одлучило се је након зрелог, на лицу мјеста предузетог истраживања и практичног испитивања за сулински рукав, те је својим протоколом од 2. Новембра 1865 на приједлог инглешког заступника установило, да се рад повјеренства унапријед имаде поглавито концентrirати на тај рукав, да радње на ушћу имаду добити дефинитивни значај и да ваља све учинити, да се поправи бродивост тога рукава. Истом приликом примјетно је заступник аустро-угар-

ски: 1. да је клаузула чланка 3 уговора о бродарењу у дунавским ушћима без предмета, јер понаваци у сулинском рукаву по том закључку постају дефинитивним дјелом јевропског повјеренства; 2. да су ријеке Килије, остајући на тај начин изван практичног дјелокруга повјеренства, врло локалног благостања, које се сусједним народима, које је провиђење обварило тим драгоцјеним врелима богатства, не смјеје ти умањити ни отети, јер би то било на уштрб општој трговини и богатствима слободне дунавске пловидбе; 3. да се обвезе, које признавају територијални ауторитет обалних држава, вршећи потпуно своју суверену слободу, немају протезати преко потреба, које су једногласно признате као нужне за развитак општега бродарења.

Циљ која се мора држати пред очима, не може бити на уштрб посвећеном начелу суверенитета, него иде усупрот за тим, да у мјери, која почива на улајамној правичности, измири то начело с начелом слободног бродарења. Горе поменути дунавски рукав остаје у истину и у пракси изван успјешне акције јевропског повјеренства и ступа у будуће под суверени земаљски ауторитет Русије, било сасвим, било дијелом, изузевши ипак оне дијелове рукава, који спадају у другу категорију штатута, у сугласју с начелима јавнога ријечног права, које установљује поступак са заставама свих народа на темељу потпуне једнакости, да се заштити слободна пловидба у сулинском рукаву, који је проглашен међународним. Ушћа рукава килијског, која у цијелом својем току пресијецају руско земљиште и којих обадвије обале му на тај начин припадају, долазе дакле под искључиви земаљски ауторитет Русије. Мјешовити ток килијског рукава, којега руску и румунску границу сачињава матица ријеке, ступа под искључиви земаљски ауторитет Русије. О обалама и водама, које јој припадају до матице ријеке, служиће као подлога штатуту бродарења и полицији штатута доњег Дунава, те ће га примјењивати суверене државе обале. Техничке радње, које би Русија на свој трошак подузела у својим водама, да поправи бродивост за економске сврхе, које се тичу међународног пута и којих одређење не смјеје бити на уштрб сулинском рукаву, биле би у случају приједора међу руским властима и јевропским повјеренством предмет непосредног расправљања међу уговарајућим силама, тим чуварима међународних дунавских путова, само зато, да се констатије, да речене радње нијесу такве нарави, да онште већ изведене радње у сулинском рукаву. Што се тиче регулирања такса, Русија ће уети у обзир мишљење јевропског повјеренства и у случају разлике мишљења споразумиће се с уговарајућим силама.

Барон Моренхајм закључује овако: Ово је се никако не ради о самоушћу аутора, на ако није одмах код првог нацрта нашао најсходнији начин израза, он ће драге воље узети у обзир примједбе, које ће му се учинити. Гранвил констатије, да је конференција, у колико се ради о питању јевропског дунавског повјеренства, јаснога мишља, да се његове пуномоћи имаду продужити. Руски пуномоћник да је исто онако, као што је већ то учинио талијански пуномоћник, изразио потпуно признање заслуга дунавског повјеренства. Он је тој хвали додао своје назоре, из којих

ИСТАК „ГЛАСА ЦРНОГОРЦА“.

ХИГИЈЕНА ГЛАВЕ.

Од

Дра Павла Мантегаце.

(Пријевод с талијанског.)

(Свршетак.)

Салернитанска школа изриче сувише догматички:

Sex horas dormire sat est juvenique senique. (Шест часова спавања довољно је и младићу и старцу).

Ово није истина. У разним годинама старости потребе су спавања врло различите, на спору и противне. Поворођено дијете спава дванаест, тринаест и више часова на дан; дјечку треба до десет часова спавања; одрасли, нарочито ако је слабуљав, може спавати до десет часова дневно; младић треба да се задовољи са осам часова, а зрло човјек са седам и шест. Старац може бити врло здрав и крјепак, а да не спава више од четири до пет часова.

Прекорјерно спавање затупљује, отежава дисање, одузима аетит, прави насљјеним и нерасан женим.

Још је штетније за здравље спавати сувише мало. Неспаване вриједна књижевника тежак је и опасан гријех против природе. Диспенција, лапање срца, небројене муке крајње раздражљивости, тешко варење све су то строге казне онеме, који хоће да буде више од човјека, који обожављују намет заборави да је смртна животиња. Флери конкуришући за катедру, с које је у Паризу онако славно и дуго блистао, за двије недјеље спавао је само по три часа на дан; све остало вријеме

проводило је у раду, гутајући огромне количине кафе. Од тог дивовског рада него му бјеху инфилтрирано, крв му удари у јод назуха и савлада га такав летаричан сан, да се тек после тридесет и шест часова пробудио.

Хумболт последњих година свога живота кад је писао четврту свеску свога Космоса, често пута не спавао више од два, три часа на дан.

Али нема много људи, који се зову Хумболт и Пижри.

Прије неколико година америчке новине јавиле чудновате гласе о неком човјеку, који могао дуж времена провести без спавања. Звање се Сондере, а родом бјеше из Вирџиније. Није знао шта је умор, и ако је понекад радио и дању и ноћу. Једном је на својим њивама радио четрдесет и два дана узастопце, сијући жито дању, а ноћу берући хуван и вршећи друге пољске послове. Кад је сав тај рад свршио, био је онако исто свјеж и крјепак као и првога дана. Овај је Сондере војевао за све вријеме грађанског рата. Увијек бијаше будан и окретан, у свако доба дана и ноћи. У рату се на пољетку разболи, па је у болници лежао педесет и осам дана. За све то вријеме није га нико видео да спава.

Као противност овом Сондерсу наведе примјер једног францеског сељака, који је једном непрекидно спавао више од двије недјеље, а три године за тим више од двадесет дана.

Келанке новине прије неколико година неписале су ово: Опкладнише се пет младића, да не ће седам дана спавати, али с тим, да могу употребити све, што би их могло одржати будне. Покушаје су почели 29. Октобра. Ноћ су проводили у игра-

њу и пијући често кафу. Дању су се борили на гимнастици, гађали у нишан, јахали и свако по часа сркали кафу.

Од њих петорице један доби опкладу, али је изгубио био десет килограма од своје тежине. Двојицу је савладао сан после 130 часова неспавања, један се разболио од запаљења плућа, а други заспа на коњу у зоолошкој башти, паде с коња и сломи ногу.

Индивидуалне су разлике врло велике и на њих се треба обирати у одређивању времена потребног појединим људима за спавање. Пазите да добро разликујете праву потребу спавања од љености, па ћете онда лакше постићи главну сврху, да будете здрави и да весело проведете дане живота, што вам је природа одмјерила.

Ко је стекао хулу навику сувише дуга спавања, треба да се мало по мало поправи лежући сваки дан мало доцније, или још боље устајући мало раније; да се дође до исправке треба употребљавати вољу, а не чај и кафу, рад и забаве, а не будилачке.

Ја сам велики непријатељ напрасног буђења виком и дрмањем, јер се тиме поремети рад срца и потресу се живци и мозак. Нека вас тихо буди пријатељска рука или глас, а најбоље ваша сопствена воља, која се вјежбањем може дотјерати да нас пробуди, кад год жељимо.

Спавати треба ноћу, а не дању. Рано устајати једна је од оних навика, које највећма продужују живот. Човјеку је најмилији и најпријатнији живот из јутра рано, те губи младост живота сваки, који се уранком не наспаљује.

Ноаро вели: да спавање прије по ноћи вриједи додаску, и право вели. Јован

Уесли, оснивач секте Методиста, прописао је као религијозну дужност рано устајање.

Сувише једнолик и досадан посао може проузроковати неки болеснички дријемеж. Буши наводи случај једне дјевојке, коју снападе периодична летарича с тога што је пет мјесеци непрекидно правила рунице на прелуцима. А колико зијевања и дријемања не изазивљу сваки дан досадне академичке бесједе и читање метафизичких и несвајних књига?

Има људи, који, и ако нијесу стари, опет врло мало спавају, било с тога што су у пијењу чаја и кафе, и у другом уживању до злоупотребе претјеривали, било с тога, што су им дуге туге и несреће одузеле слатку утјеху сна. Такође не може заспати ни онај који је сувише уморан; преврће се, уздише, а то с тога, што му је нервна система изнемогла све до могућности; отуд такође бива и неправилност дисања, те му је потребна помоћ мишића, који се крећу по заповијестима наше воље.

Неспаване је баш врло ружна ствар, нарочито кад је човјек сам, или у друштву брижних мисли. То може довести човјека и до самоубиства. Врло мудро вели Сервантесов Санчо Панса:

„Кад спавам, нити се бојим, нити се падам, нити тугујем, нити се радујем. Благословен онај, ко је измислио сан. То вам је огртач, што штити човјекове мисли; храна, што засиђује глад, није, што гаси жеђ; грије оног, што зебе, хлади оног, ком је врућина; то је новац, што све плаћа; то су мјерила и тегови, који изједначају крађа и пастира, мудраца и луду.“

Прије него што се обратите лекару за помоћ против неспавања, послушајте највише ово неколико хигијенских савета.

Кад узалудним превртањем по посте-

провирује, да Русија жели, да се с њом поступи на другом темељу, него с осталим силама. С тога моли г. г. пуномоћнике, да изводе изразити своје мишљење о питању, хоће ли се о тим приједлозима Русије одмах расправљати, или да се та расправа имаде одгодити на који други дан. Послије измјене мишља, код које учествују пуномоћници Немачке, Аустро-Угарске, Францеске, Италије и Турске, и заступник Србије, одлучило се је, да би сада, гдје су се први пут чули споменути приједлози, врло тешко било проучити озбиљна питања, што су постављена пуномоћницима. Конференција закључи услијед тога, да се одгоди.

(Свршише се.)

Окружница Гранвијева у дунавском питању.

Овдје саопштавамо текст окружнице, коју је министар спољних послова, Гранвиј, управо на енглеске заступнике код јевропских дворова. Окружница гласи:

Лондон, 14. Марта.

Мој лорде! Стање ствари у дунавском питању бијаше јесени год. 1882 слиједило: Пуномоћства јевропског повјеренства продужена су лондонским уговором од год. 1871 до 24. Априла год. 1883, по небијаше се постигло споразумљење о даљем продужењу, како је предвиђено чл. 54 берлинског уговора. Правила, израђена прима чланку LV. истога уговора одобрише у битности све силе, које су у њему имале гласа, осим једине Румуњске. Пуновласти јевропског повјеренства протезаху се само до Галаца, док се је с многих практичних разлога влада Њез. Величанства чинило потребним, да се протегну на даљих 12 миља ријеке, до Брајиле, чим се је имало постићи, да цијели пловодни дио ријеке буде управљан од истога повјеренства. Различити назори појединих држава постављаху, како се је чинило, несавладивих тешкоћа, а пошто је влада Њез. Величанства нашла силе добро расположене, позва их, да се њихови представници сакупе на конференцији у Лондону и расуде слиједиће токе: 1. Раширење повластица јевропског дунавског повјеренства. 2. Потврда правила израђених прима чланку 55. берлинског уговора и 3. Продужење пуновласти јевропског повјеренства.

Што се тиче правила за пругу од Ђердана до Галаца, постигнуто је једнодушно споразумљење како у том, да Аустро-Угарска имаде право бити у мјеновитом повјеренству заступана за овај дио ријеке, тако и у извршним повластима, које се том повјеренству имаду досудити. Потписана је изјава, која вели, да сви опуновлашћеници прихватају та правила и гоје увјерење, да ће државе, које на конференцији несудјеловаху, једнодушно овај глас уважити и правила такођер прихватити. Савремено извјестио је аустро-угарски посланик о оним олакшицама, што их је његова влада спремна дати, да се жељама Румуњске изађе у сусрет. Те промјене одобрише и остали опуновлашћеници, те су уврштене у преиначена правила, што су уговору придодана.

Руски поклисар изјавио ми је 5. Фебруара, да његова влада хоће да има право, да у властитим својим водама предузме све оне техничке радње, које су нуж-

не у слијед економских одношаја Бесарабије и јужних руских лука. Она не намјерава, тако ме он увјераваше, извести те радње на уштрб самој пловодби, а ви на штету сулинском рукаву, који је велика међународна цеста промета, она је спремна односно тих техничких радња и дажбина саслупати мишљење јевропског повјеренства, по захтјева, да се призна право Русије у киријском рукаву, и да се тај дио ријеке посве отме јурисдикцији јевропског повјеренства уз увјет, да се са тим повјеренством има додати споразумљење у свим оним питањима, која се тичу међународнога промета. Додао је, да би руска влада могла само тада пристати на продужење пуновласти јевропског повјеренства, ако конференција призна законитост њезиних захтјева. Предлози, што их је он првобитно предао расуђењу владе Њез. Величанства, нијесу се могли прихватити. Ствар расправљана је на ново међу руским поклисаром и мном, но без сваког коначног пошлјетка. Дне 20. Фебруара поднијела је Њ. преузвишеност приједлоге своје владе самој конференцији. Она се одгоди на неколико дана, да неспита питање, па пошто сам ја са некојим опуновлашћеницима ствар испитао, предложио сам, побуђен од њих, конференцији дне 24. Фебруара преиначени облик чланака, који бијаху израђени с намјером, да се изађе у сусрет жељама руске владе, а да се ипак не умање јамства, на која влада Њез. Величанства и остале силе полагаху велику вриједност. Питање расправљано је у сједницама од 1. и 7. Марта и коначно ријешено онако, како је у уговору садржано.

Влада Њез. Величанства држи, да се уговором може задовољити. Јевропско повјеренство вршило је своје дјеловање дуже него четврт вијека на заједничку корист и тако, да пробуђује опште поуздање. Била би велика несрећа, да се је то повјеренство укинуло. Садашњим споразумком продужено је то повјеренство на други низ година, а прилике су, да ће се и даље, на неизвјесно вријеме продужити. Пуновласти повјеренства раширене су начином, који је влада Њез. Величанства већ прије држала потребним за поморске власти.

С друге стране нема разлога бојазни, да су концесијама, што су Русија и Румуњској учињене односно надзора киријског рукава, операције повјеренства ошечане. Право, признато руској и румуњској влади, да у оном рукаву и његовим ушћима подхваћају радње за побољшање пловодбе, биће у прилог домаћој и страниј трговини; јер су прихваћене све мјере опрезности, да те радње а и дажбине, што ће се у то име побирати, неби пријечиле промет у сулинском рукаву. Правила за пругу међу Ђерданом и Брајилом, што их бијаше установило јевропско повјеренство споразумно са изасланицима свих обалних држава, преиначена су даље обзиром на приговоре, што их обалне државе бијаху подигле против појединих установа. За измјену ратификација уговора установљено је вријеме од 6 мјесеци, а ваља се надавати, да ће дотле све обалне државе приступити. Била је једнодушна жеља свих опуновлашћеника, да се жеље тих држава по правци уваже, а влада Њез. Величанства знајући, да је получено споразумљење на корист тих обалних држава, не ће

оклијевати да их склони, да уз уговор пристану, те је позвала и остале силе, да се придруже њезиним корацима.

Политички преглед.

Иза свршене дунавске конференције највиша се нажалб обраћа на државу Румуњске, јер како су се све силе изјавиле да пристају на закључења речене конференције, то је остала Румуњска сама која им се опире и која је, бар до сад, стална у свом отпору. Конференција је оставила шест мјесеца времена свјема интересованим силама, дакле и Румуњској, да се изјасне о уговору и многи се надају да ће Румуњска за то шест мјесеца постати мекша. Нарочито у Лондону имају наде, да ће Румуњи поустити, јер налазе да овај њихов отпор нема никаквога разлога и да се оснива само на претјераној осјетљивости, која послје прве ватре мора пријећи и уступити мјесто зрелијем и хладнијем схватању. У Бечу пак нијесу толико сангвинични, те много мање надања полажу на поустљивост румуњску, за коју веде да би се морала с великим тешкоћама откупљивати.

У самој Румуњској дух отпора не само да не малаксава него све већма расте, као што се јасно види из жестокога тона румуњских листова. Како је краљ пошао на пут ради свога здравља, то се не ће ништа предузимати до његова повратка. Када се пак он врене, онда ће Румуњска — тако бар листови јављају — издати свечан протест на Јевропу и управити га на све силе, у којем ће се поново оградити против закључења лондонске конференције. Уједно ће предузети све нужне мјере, да би се сачувала од могућих евентуалности, ако би велике силе покушале, да Румуњско по што по то принуде силом на извршење уговора којег она није потписала ни одобрила. У исто доба Румуњска има на уму, да у својим репресивним мјерама, које је касацијом слободнијех пристана на своје земљишту отпочела, и даље кораке чини.

Шта ће Јевропа против тијех мјера предузети, то ћемо видјети.

Као што се из Париза јавља, у Францеској стоји на дневном реду радничко питање. Оно је потакнуто поводом потпуних радничких немира. Министар унутрашњих дјела поставио је комисију, којој је задатак, да проучава то питање, а на име како ће се постићи да се радници измире са својим господарима капиталистима. Осим тога ради се и на томе, да се за раднике озидају јевтини станови, да им се даје бесплатна вода, јевтино освјетљење и огријев и т. д.

О узроцима радничке кризе у Паризу јавља се ово. Има неколико година како се у Паризу грађевине врло много подижу, тако да су најзад наднице веома поскупиле. Чим су поскупиле наднице поскупиле су и куће, а чим су поскупиле куће поскупиле су и кирије и све у опште. Док је било рада онет се то толико није ни осјећало, али, како је овогодишња зима била тамо веома блага, те су грађевине преко ње већином посвршаване, сад нема шта да се ради, радничка је криза морала наступити. Поводом те радничке кризе мо-

Права је истина, да је по неки научајак у сну дошао до неке теорије, или до неког проналаска, којих се није могао осјетити на јави. Али то је отуда, што им је памет непрестано упрта у један предмет, па о њему и у сну мисли, те по некад баш у сну учини онај пошљедњи корак, на који се спремила дуготрајни радом на јави.

Мислећи увјек о једној истој ствари, може човек чинити чудеса.

ГЛАВА ОСМА.

Сви, који имају крила, сретну се на извјесној висини.

G. Sand.

Човек је Бог у зачетку.

Gioberti.

Кад би доиста било да и сиромаси, да и потлачени могу уживати све радости идеалног свијета, онда би они могли дићи главу и осјећати се равним свима великашима и богатацима. Највеће радости у животу долазе од онога, што нам је у глави најужвишеније и најпlemenитије. Природа ни једној живој души није одрекла сјај сунца, зрак наде, дугу естетичнога свијета.

Пљунуви само у образ ономе, који високо стоји над нама, не можемо убједити сами себе, да смо ми и он једнаки; запаливши само дворе богаташа, не може се сиромаси обогатити.

Васпитање изједначаје људе, а ели можемо тежити васпитању. Данас, као и свагда, свакоме су приступна уживања идеалног свијета. Аћески осмјех нашега дјетета, као и осмјех неба и величанствене бескрајности мора, све су то уживања, што осјећа свако њежно срце, које није утонуло у глуп порока.

Велики и мали, моћни и слави, дуп-

рала се осјетити криза и по свима осталим струкама које са грађевинама у свези стоје. Чим су се престале градити куће, престао је посао не само зидарима него и столарима и браварима, а поред њих и тапетарима и фабрикантима и свима онима, који с намјештајем тргују. Чим је престало посла мајсторима и фабрикантима, нестало је и калфама и фабричним радницима. Овом нестанку посла криви су у неколико и сами радници, нарочито фабрикантски. Својим честим захтјевима да им се надница повиси, успјевши у томе учинили су те је париска фабричка роба поскупила тако, да није могла да одржи конкуренцију јефтинијим индустријским производима који долазе са стране и унутрашњости Францеске. Али дошавши у једну невољу, раднички је сталеж својим немирима, а у свези са анархичним елементима, направио себи још већа посла; јер чим су се нереди и демонстрације по Паризу појавиле, богати странци почели су остављати Париз, у толикој мјери, да их је само једног дана преко 2000 отишло, а с нестанком њиховим нестало је и пазара, нарочито помодним трговинама, и зараде онима који од тих трговина живе. С тога је францеска влада употребила сва средства да ред поврати, и да не да, да анархични и бонапартовачки елементи, експлоатишући раднички свијет, навлаче на њега још већу невољу него што је била, а самој невољи гледа мирно да стано на пут хуманим установама. Све новине, које Францеској добра желе, желе да садашња влада своје тежбе што прије постигне и да се Францеској једанпут поврати мир кога од Гамбетине смрти никако нема.

* *

Поводом експлозије динамитске, која се догодила у Лондону и о којој смо јавили већ по телеграфској вијести, влада енглеска наумила је да предузме озбиљну мјеру против таквијех зликовачких покушаја. У то име она је већ наредила, да се све јавне зграде имају савјесно претражити и да их чувају дан и ноћ јаке страже. Осим тога поговара да се и о том мисли у министарском вијећу не би ли се иреки закон могао протегнути и на саму ужу Енглеску са Шотском. Ово тешко да ће се моћи извести, јер се томе опире јаки уставни дух енглески.

Што се тиче саме експлозије која се у Лондону догодила, о томе налазимо данас у новинама ове ближе податке: Било је 7 часова у вече; парламент је још радио и у доњем дому је баш један говорник бесједио, кад се у један мах осјети такав потрес, као да је кућа у ваздух полетјела. Сви поскачу са сједишта и потрче на улицу, гдје се већ био искупио силан свијет, и полиција са ватрогасцима. Експлозија се десила близу парламента, у великој и новој државној палати у којој се налази мјесна управа и министарство спољних и индискских послова; није далеко ни Гледстонова палата, ни друге државне зграде. Гледстон је баш био нешто слаб, па је сједио код куће. Са сокака се експлозија познавала само по гомили изразбијаних стаклета, која су била прекријла све обилжје улице, у којима су прозори попрекали. Иначе с поља нема велике штете, само што су још накин и украси с палате попадали. Али унутра у палати, двије су собе са свим порушене и

ните руком по челу и срцу, па нека одагле избију сјајне искре мисли и осјећања.

Ако сте сиромашни, помислите на најсилнијег цара, па речите: па зар не ће и он умријети?

Ако сте богати, помислите на сунце, па кажите: Зар није оно свачије? Зар га могу ја закупити за себе сама?

Рођењем, смрћу, љубављу, уживањем највећих радости, трпљењем највећих туга сви смо изједначени, сви смо подвргнути истом јарму. Разликујемо се разном мјером уживања идеалнога свијета, колико нам тога природа удјелила или колико сами заслужимо радом свога мозга.

Испитајмо своје силе и своје способности, па их све хармонично употребљујмо и усавршавајмо. Сваки се од нас за нешто родио. Ако се находе први људи, пошљедње још није нико пронашао. Нико од нас није пошљедњи!

Не треба сав живот посветити идеалности, али је не треба никако ни угушити. Свако треба да подигне храм нече-му светом, племенитом, узвишеном. Со је потребан начин храни, а идеал је со у духовном свијету.

Али, скептици, који све задатке живота рјешавају хладним, подругливим осмјехом и немарним умизањем рамена, идите даље од мене! Ако се само за четврт часа дочепамо власти Бога оца, примићу у рај и Турке и Јевреје и Цигане, па и Фарисеје; дају мало мјеста и силедијама и лијенићинама; пропуштају и политичаре кесе, и кесарине политике; али ћу светом Петру заповједити да сваком скептику, који би се на вратима помолно, етенторским гласом викне: Натраг ђаволе! Vade retro Satanas!

Љи не можете примамити сан, да вам очи заклопи, а ви устаните, обуците се, прошетате се неколико пута по соби, па опет легите.

Бројте у себи од један до хиљаду.

Удишите полако ваздух што дуже можете без одушка.

Прије но што легнете истрајте се добро каквом крпом по тијелу, нарочито по ногама и стопама.

Шетајте се послје ручка, а све остало пријеме проводите у раду.

Кад легнете, дишите дубоко кроз ноздрве са неким пушњем, па мислима пратите по ваздуху она два ваздушна стуба, што вам кроз нос излазе, па се поштуно шире и губе у простору. На то треба обратити што већу пажњу и, ако је могуће, ни на што друго не мислите.

Окупајте се у топлој води, а расхлађујте главу за вријеме тог купања.

Хладноћа у ногама један је од обичних узрока неспавању. С тога је треба савладати трљањем, слагачом, вувеним чаранама и т. д.

Обложите слагачом жличицу (epigastrum).

Прије но што легнете узмите један грам камфора.

Старији људи прије лијегања добро ће бити да понију једну чашичу малаге.

Читајте дјела многих старих и модерних филозофа. Ово срество често помаже.

Не узимајте никад без лекарског са-вјета ни опијум, ни хлорал, ни бромид по-таше. Неспавану узроци могу бити не само врло различити, него и супротни међу собом. С тога се често може таким срествима увећати, а не отклонити зло, што нам не да спаваати.

Државна штампарија.